

תהודה

כתב עת למורשת יהודי תימן

גיליון 40

תשפ"א

אסופת מאמרים לכבוד פרופ' יהודה ניני ז"ל

עורך:

אדם בךנון

הוצאת האגודה לטיפוח חברה ותרבות, תיעוד ומחקר
מייסודו של עובדיה בן יעקב

תוכן העניינים

- 6 דבר העורך
9 דבר נשיא האגודה

מדור מאמרים

מאמרים המוקדשים לפרופ' יהודה ניני

- אדם בךנון**
11 איגרת חדשה על פרשת תימני כינרת
- דני ברמעוז**
65 שבויים בארץ אהבתם – שארית הפלטה בתימן (1962–2017)
- יעל גילעת**
75 לדעת ספרים לדעת לב
- בני גמליאלי**
93 "לא היו דברים מעולם", האומנם?!
- אלעזר חבשוש**
111 על "איגוד רבני תימן" וישיבת "סוכת שלום"
- דרור חוברת**
143 ניסיון פתיחת בית כנסת כמנהג ספרד בצנעא
- יוסף יובל טובי**
151 סדרי הניהול של 'קופת העניים' בקהילת צנעא
בימי מהר"ץ (תקמ"ב, 1781)
- אבירן יצחקהלוי**
165 איגרות ר"י קאפח ואיגרות ר"י הלוי
לחכם באשי חיים נחום בשנת תרע"ד

	אמיר מימון ודני ברמעוז
211	קורס "השחורים" בארגון ה"הגנה"
	גיל מנצור
225	סיפורם של תימני כינרת – הסיפור שלי
	אמנון מעבי
245	הנהגת עולי תימן (1908–1948) – אורות וצללים
	זהר עמר
275	הזבאד בתרבות יהודי תימן
285	ר' חיים עמר הלוי ותרומתו לבית הספר בצנעא
	מנשה ענזי
291	משפחת ניני – מלאו לטירת שלום
	זיכרונות אישיים על פרופ' יהודה ניני
	רוני באום
311	על פרופ' יהודה ניני
	דני ברמעוז
323	פרופ' יהודה ניני שאולי לא הכרתם
	קרסטין הינפלד
329	יוד, ניני אלעין
	אסתר מוצ'בסקי־שנפר
335	זיכרונות מפרופ' יהודה ניני ז"ל
	אביגדור קהלני
339	מפגש בין הפרופסור ללוחם השריון
	עזריאל קמון
343	מירוץ אוטוכונוני

מדור שירה

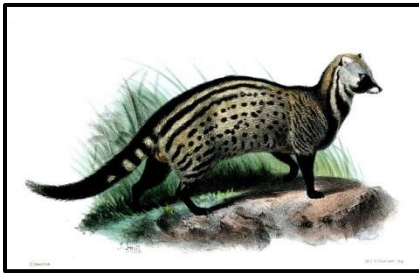
שירי כותבים

351	יעל בوسی חטופה ללא שם
352	טליה מרכוס איך אעלה בגבעה
354	אברהם צובירי אהבה תלויה על חבלי כביסה
357	מיכל ריבר כים אהמה
358	רשימת הכותבים

זהר עמר

הזבאד בתרבות יהודי תימן

ה"זבאד" הוא בעל חיים טורף ממשפחת הגחניים, מכונה בעברית זָבֵד אפריקני (*Civettictis civetta*) ובאנגלית בשם סיבט (*Civet*). גופו ארוך

זבד אפריקני, איור מהמאה השמונה עשרה

(כשמונים ס"מ), רגליו קצרות וצבע פרוותו חום-אפור מנומר בכתמים כהים. הוא פעיל בלילה ונפוץ בארצות רבות באפריקה באזורים שמדרום לסהרה.¹

הזבד מאופיין בבלוטה הפריניאלית הסמוכה לפי הטבעת, שממנה הוא מפריש

חומר ריחני לתיחום טריטוריאלי. באפריקה צדים ומגדלים אותו בשביה לצורך הפקת חומר הבושם. את הבושם מפיקים באמצעות גירוי הבלוטות ואיסופו בכלי דמוי כפית.² הבושם נקרא בערבית על שם בעל החיים – "זבאד". הוא מוכר במקורות הקדומים גם בשמות: "זבידה", "זביטו", ובעיקר "גאליא", שם כללי לתערובות בשמים ושם ספציפי של הזבאד. החומר המופק הוא שעוותי, בתחילה צהבהב, ועם התחמצנותו הוא משחים. הוא בעל ריח חזק – עז ודוחה, אך לאחר דילולו הוא מקבל ניחוח עדין ומושך. ניתן להפיק מהזבד בערך שלושה עד ארבעה גרם חומר בשבוע בלבד. לפיכך

* מאמר זה מוקדש לזכרו של פרופ' יהודה ניני ז"ל על תרומתו הרבה לחקר יהדות תימן, במיוחד על ההוצאה לאור של "אלמסוודה" ועל חקר תהליך קליטתם של יהודי תימן בעליות הראשונות לארץ ישראל.

1 דור, לכסיקון זואולוגי, עמ' 101.

2 עמר, הקטורת, עמ' 102.

מחירו יקר ונע כיום (שנת 2020) בין 5–50 דולר לגרם, תלוי בטהרת החומר, בהבדל בין מכירה ליחידים לבין מכירה בסיטונאות וכדו'. החומר נמכר כמשחה גולמית או כשהוא מדולל (לרוב באלכוהול) בתעשיית הבשמים היוקרתית. ישנם גם זיופים שמכילים מקפא פרפין, שרף שיטה, דבש, חמאה ועוד. בעבר הזבאד נחשב לאחד הבשמים החשובים שנדרשו גם בשוקי אירופה, אך בשל חוקי הגנת הטבע, האכזריות הקשורה בהפקת הבושם ומציאת חלופות סינתטיות – הדרישה אליו ירדה באופן משמעותי בימינו.³ את התמורות במעמדו של בושם הזבאד ניתן להמחיש באמצעות הבושם האלמותי שנאל 5, שמדורג כבר עשרות שנים כבושם הנמכר ביותר בעולם. הוא עשוי מכחמישים רכיבי ריח טבעיים, כמו ורדים, יסמין, וניל וגם זבאד. אולם בלחץ ארגוני זכויות אדם הוא הוחלף בבושם מדמה מלאכותי.

בארצות אחדות, כמו באתיופיה, הזבד מוגדר כיום כבעל חי מוגן וחל איסור לצוד ולמכור את הבושם שלו באופן רשמי. יש לציין שהזבד האפריקני הוא אוכלכול, ולעיתים גורם נזק לחקלאים, משום שהם תוקף לולי תרנגולות ולעיתים טורף אף כבשים. לכן יש מהמקומיים שצדים אותו ומוכרים את פרוותו.

הזבאד בתימן

הזבד נזכר רבות בספרות היהודית,⁴ ובמסגרת זו נתמקד רק ביהדות תימן. אף שישנם מספר בעלי חיים ממשפחת הגחניים שמפרישים חומרי ריח,⁵ הרי שבהקשר לשימוש בתימן מדובר בזבד האפריקני. קרוב לוודאי שמקור הבושם היה באתיופיה. סממן זה מופיע ברשימת המתנות שקיבל האימאם התימני אלמתוואל אסמעיל בשנת 1646 מאתיופיה ביחד עם עבדים וכלי

3 מילר, בשמים, עמ' 55–57.

4 שפירא, חומרי הבושם עמ' 159; שמש, הבושם אלגאלייא.

5 בשנים האחרונות התפרסם גחן הדקלים האסיאתי (*Paradoxurus hermaphroditus*), בכך שמוכרים פולי קפה ארומתיים שעוברים לפני כן במערכת העיכול שלו.

נשק.⁶ הזבאד נמנה עם סממני הבושם האהודים בקרב יהודי תימן למחוזותיהם, ועדויות כאלה ישנן למשל, מדמאר.⁷ הבושם היה מזוהה יותר כבושם של נשים לעומת המושק והכאדי שהיה גם בשימוש הגברים.

הזבאד כבושם נשי

נשות בֵּיחאן שבדרום-מזרח תימן היו נוהגות למרוח באצבען פס מבושם הזבאד מעל הלחיים. הבושם היה מדיף את ריחו באיטיות, שכן בשבת עצמה היה אסור להתמרח במרקחות קוסמטיות.⁸ גם בימי שמחה התקשטו הנשים והתמרחו בבושם הזבאד והמושק על הצוואר.⁹ כיום נוהגות הנשים בתימן להשתמש בו גם כמרכך שיער, למניעת נשירה וקשקשים. בחידאן ובאינדיר עיטרו הנשים את פניהן במשחות צבע ריחניות. העיטור כלל ציור נקודה בין

פרסום של "זבאד אלימני" בימינו

הגבות ומסביב לה ניקדו בקיסם דק עם בושם הזבאד. בשל יוקרתו נמכר בושם זה בקופסאות עגולות זעירות ונחשב כאמצעי בדוק נגד עין הרע.¹⁰

ריח הזבאד נחשב כבושם חושני, מעורר אהבה ותשוקה ולכן

היה ידוע כבושם של הכלות.¹¹ בצנעא ובמנאכה היה מקובל שביום החתונה לאחר טקס שבע הברכות, בשבתם בחדר הייחוד, היה החתן מעניק מתנה לכלה, קופסת כסף עם טבעות, וקופסה קטנה של משחת זבאד שמחירה היה ביוקר רב.¹² באזור צעדה הייתה זוכה הכלה להתמרח בזבאד במצח ביום

6 סרג'נט ולוקוק, צנעא, עמ' 80.

7 משולם, דמאר, עמ' 78.

8 דוד, גלי לי, עמ' 264.

9 דוד, גלי לי, עמ' 265.

10 הילגר, הלבוש, עמ' 260.

11 טובי וסרי, ילקוט תימן, עמ' 80.

12 קאפח, הליכות תימן, עמ' 143, 148; ברעמי, ממרומי מנאכה, עמ' 105.

החינא לפני ליל הכלולות.¹³ אינפורמטים אחדים ציינו שהכלה הייתה מתמרתת בזבאד במקווה אחרי כל טבילה חודשית, כבושם אפרודיזיאקי.¹⁴ במסמך גירושין שנמצא באלמסוודה, פנקס בית הדין בצנעא משנת 1772, מסופר על יחיא בן סעיד כהן שגירש את אשתו. בחלוקת הרכוש הוא הותיר לה את כלי המטבח ואת קופסת הזבאד עם המשחה שבתוכה.¹⁵ באופן טבעי נכלל הזבאד בין הבשמים הנזכרים בשירת יהודי תימן.¹⁶ בשיר המופיע בקובץ "מנחת שלום", מובא:

פִּינֵא רַחֲמָאן עוּוֹץ כֵּל מְטֻלוּם. וְשֵׁם אֶלְתָּוִם יְקַע שְׁמָה זְבֵאדִי:
הוּי רַחֲמֵן (=ה'), פַּצָּה כֵּל עֲשׂוּק וּרִיחַ הַשּׁוּם יִהְיֶה רִיחַ זְבֵאדִי¹⁷

הזבאד כמובן מופיע בשירת הנשים בתימן. בשיר לכלות שנכתב בעדן מתואר טקס החינא:

הצובעת, מרחי את החינא, מרחי היטב את כף היד,
ואם ימעט זה החינא והנה בספלים יש זבאד.
הצובעת, מרחי את החינא
לושי ידה וחזרי נא
ואם ימעט זה החינא –
נשלים בזבאד חסרונה [...].¹⁸

מהשיר הבא, המופנה לאהוב, למדים אנו שלרוב, היה הזבאד בושם נשים יקר ביותר:

ריחך זבאד, אהובי, מנין לך?

- 13 יעבץ, צעדה, עמ' 53.
14 מוצ'בסקי-שנפר, כמה היבטים.
15 ניני, מסוודה, עמ' 139.
16 מקיטון, דיואן חפץ חיים, עמ' רלד.
17 דיואן מנחת שלום, לוקט על ידי הרב זכריה עראקי, כתב יד עטרי, סימן קנה. מופיע במרשתת באתר "האגודה לטיפוח חברה ותרבות – מורשת יהודי תימן", בקישור הבא: <https://diwan.teman.org.il>. תודתי ליצחק נהרי על הסיוע באיתור שירים אלה.
18 גמליאלי, אהבת תימן, עמ' 176.

האם קניית או הבנות העניקו לך?

ריחך זבאד, אולי שדדת סוחר?¹⁹

בשיר אחר מובא: "ריחך זבד רדאעי" (שמך זבאד רדאעי).²⁰ משיר זה ניתן ללמוד שהיו מינים שונים של זבאד. אכן הזבאד הטהור הוא בעל ריח עז ולא נעים, ולכן היו נוהגים לערבב אותו עם סממני בושם נוספים. עד היום ידוע "הזבד התימני" (זבאד אלימני) כמשחה שאותה רוקחות הנשים לצורכי קוסמטיקה. ישנם מרשמים שונים של הזבד התימני (ניתן לראות את הכנתם בסרטונים במרשתת), הכול בהתאם למקובל בכל מקום. התרכובת הבסיסית מכילה לרוב חוץ מהזבאד: שומן, וזלין, זעפראן ותערובת בשמים נוספת כמו עוד או מושק.²¹ ישנן נוסחאות יותר מורכבות שמכילות סממנים נוספים, כגון: אזוב תרבותי (ברדגושה), אגוז מוסקט, הל, מחלב, ציפורן (זר), לבונה (לבאן), קנמון, בבונג וריחן.²²

הזבאד ברפואה ובהלכה

התועליות הרפואיות של הזבאד נזכרות בספרות הרפואית בימי הביניים²³ ובהם גם אלה שנכתבו בתימן, כמו אצל הסלטאן האיובי אלמלכ אבן רסול (מת בשנת 1296). הוא מתואר כבושם המופק מזיעה המופרשת בין ירכיו של חתול גדול החי במדבריות. מריחתו על פצעים מוגלתיים מייבשת אותם ומפיגה את כאבם. שתיית מרק עוף עם כמות של דרהם זבאד מקילים על

19 גמליאלי, אהבת תימן, עמ' 88.

20 יצהרי, דיואן, עמ' 379, 213.

21 ראו למשל את הסרטון בקישור הבא:

https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=IwoHz5PVYDc&ab_channel=%D9%85%D9%86%D9%88%D8%B9%D8%A7%D8%AAROSE

22 ראו למשל את הסרטון בקישור הבא:

https://www.youtube.com/watch?v=dU5tJ5IkaKw&ab_channel=%D9%88%D8%B5%D9%81%D8%A7%D8%AA%D9%8A%D9%85%D9%86%D9%8A%D8%A9..%D9%85%D8%B9%D9%81%D9%88%D9%81%D9%88

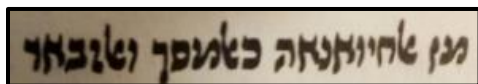
[Aklan](#)

23 ראו סיכום שמש, חומרי מרפא, עמ' 126–128.

כאבי צירי הלידה וכן יעילה למחלות לב.²⁴ ר' זכריה בן שלמה הרופא (אלטביב), בן המאה החמש-עשרה בחיבורו הרפואי אלוג'יז ציין שטבעו של הזבאד הוא חם ויבש ומשמש כתרופה לכאבי ראש וסחרחורות. השימוש הוא במריחתו על הראש.²⁵

הזבאד נזכר רבות גם בספרות ההלכה היהודית.²⁶ למשל, ברכת בושם הזבאד נדונה בקרב הראשונים וכמו כל הבשמים שהופקו מן החי, כמו המושק והענבר ברכתו היא "בורא מיני בשמים". כך כתב רב האי גאון: "זבאד חלבא דשונרא ברא וכיוצא בו, מברך מיני בשמים".²⁷ כך כתב גם אבודרהם: "ואם אינו לא מן העץ ולא מן האדמה כגון הבושם הנקרא בערבי ענבר. וכגון המוסק והזבידא שהם ממין חיה מברך עליהם ב"מ בשמים".²⁸

גם חכמי תימן שדנו בברכת הבשמים מן החי הזכירו כדוגמא את "אלמסך ואלזבאד". במחקר שאני עורך על הצמחים בתכאליל קדומים של בני תימן המתוארכים החל משלהי המאה החמש-עשרה ועד לעת החדשה

ה"זבאד" בברכת הבשמים (תכלאל קדמונים)

נזכר ה"זבאד" בכ-75% מתוך כשישים מכתבי היד שנבדקו.²⁹

- 24 אבן רסול, אלמעטמד, עמ' 196–197.
- 25 אלוג'יז, כ"י הרב י' קאפת. הטקסט צוטט גם אצל צפר, רפואות תימן, א, עמ' 56, 146.
- 26 שמש, הבושם אלגאלייא, עמ' 249–251.
- 27 לוין, אוצר הגאונים, עמ' 61.
- 28 אבודרהם השלם, חלק הברכות, שער ז, עמ' שלח.
- 29 להלן כמה דוגמות: כ"י ברלין – הספרייה הממלכתית Ms. Or. Qu. 576; כ"י ירושלים – הספרייה הלאומית Ms. Heb. 8°2629; כ"י ירושלים – מכון בן-צבי 1219 (ר' יצחק ונה, קטלוג טובי 153); כ"י לונדון – הספרייה הבריטית Or. 2227 (אביגד בן דוד בן בניה); תכלאל משתא, א, עמ' קפז; מהר"ץ, עץ חיים, א, דף קעג ע"א; תכלאל קדמונים, דף קעח ע"ב; עמר ויעקב, ברכות הנהנין, עמ' 96.

הרב י' קאפח הזכיר את הזבאד בהקשר לזיהוי ה"מור" שבסממני הקטורת עם אייל המושק. כידוע הראב"ד חלק על הרמב"ם בזיהוי זה מפני שסבר שהוא בעל חיים טמא, והרב קאפח סבר שהוא התבלבל עם הזבד הטמא וכך כתב: "ודברי הראב"ד דלקמן שלא בדקדוק ונתחלף לו בבושם אחר המופק מזיעת חיה טמאה ממשפחת החתולים ונקרא "זבאד" ובתימן היה מצוי וידוע כבושם נשים, וטעותו גרמה לו לומר על טהור טמא כדלקמן"³⁰.

לבסוף נציין, בעוד שבתימן עדיין משתמשות כיום הנשים בזבאד, הרי שעם עליית יהודי תימן לארץ ישראל פסק הנוהג להשתמש בו. זאת דוגמה אחת מיני רבות למסורת התרבות החומרית התימנית שנעלמה, שעלינו לתעדה למען הדורות הבאים.

ביבליוגרפיה

אבודרהם השלם	ר' דוד אבודרהם, אבודרהם השלם , ירושלים תשכ"ג
אבן רסול, אלמעתמד	אלמלכ מטפר יוסף אבן רסול, אלמעתמד פי אלאדוית אלמפרדת , קהיר 1951
ברעמי, ממרומי מנאכה	יונה ברעמי, ממרומי מנאכה , חמ"ד 2010
גמליאלי, אהבת תימן	נסים בנימין גמליאלי, אהבת תימן: השירה העממית התימנית – שירת הנשים , תל-אביב תשל"ה
דוד, גלי לי	משה דוד, "גלי לי את פניך": הלבוש, התכשיט וטיפוח הגוף של היהודיות מביחאן", בתוך: כרמלה אבדר (עורכת), מעשה רוקם: הלבוש והתכשיט במסורת יהודי תימן , פתח-תקוה תשס"ח, עמ' 247–269
דור, לכסיקון זואולוגי	מנחם דור, לכסיקון זואולוגי: בעלי חוליות , תל-אביב תשל"ו

30 הלכות כלי המקדש א, ג, ציון ד.

- הילגר, הלבוש חפציבה הילגר, "הלבוש וטיפוח החן בקרב היהודיות בצפון תימן", בתוך: שלום סרי (עורך), **בת תימן**, תל-אביב [1993], עמ' 249–263
- טובי וסרי, ילקוט תימן יוסף טובי ושלום סרי (עורכים), **ילקוט תימן**, תל-אביב תשס"א
- יעבץ, צעדה עובדיה יעבץ, **יהודי צעדה וסביבותיה**, קריית-עקרון תשע"ב
- יצהרי, דיואן מרדכי יצהרי, **דיואן השירה התימנית הכללית**, ראש-העין תשע"ה
- לוין, אוצר הגאונים ב"מ לוין, **אוצר הגאונים**, א, (חלק ב), ירושלים תר"ץ
- מהרי"ץ, עץ חיים הרב יחיא צאלח, **תכלאל עץ חיים**, א-ג, (מהדורת יוסף חסיד), ירושלים תשכ"ב
- מוצ'בסקי-שנפר, כמה E. Muchawsky-Schnapper, "*Some aspects of the use of perfume by Yemenite Jews*", **Tema 2** (1990), pp. 133–142
- מילר, בשמים ריצ'ארד ולונה מילר, **בשמים: שימושים מאגיים וריטואליים**, חולון תשנ"ח
- מקיטון, דיואן חפץ חיים יוסף ושלמה מקיטון (מהדיר), **דיואן חפץ חיים: שירי רבינו שלום שבזי**, ירושלים תשכ"ו
- משולם, דמאר עוזיהו משולם, **ספר דמאר: הקהילה היהודית בדמאר: הווי חיים, דמויות ואירועים**, נתניה תשע"ח
- ניני, מסודה יהודה ניני (מהדיר), **אלמסודה – פנקס בית הדין של קהילת יהודי צנעא במאה ה"ח**, תל-אביב תשס"א
- סרג'נט ולוקוק, צנעא Robert Bertram Serjeant & Ronald Lewcock, **San'a: An Aranian Islamic City**, London 1983
- עמר ויעקב, ברכות זהר עמר ודורון יעקב, "'ברכות הנהנין' בנוסח יהודי עדין", **תימא** יז (תש"ף), עמ' 80–102
- עמר, הקטורת זהר עמר, **ספר הקטורת**, ירושלים תשס"ב

- צפר, רפואות תימן
 קאפח, הליכות תימן
 שמש, הבושם אלגאליא
- שלמה צפר, **ספר רפואות תימן**, א-ב, ראש העין תשנ"א
 יוסף קאפח, **הליכות תימן**, ירושלים תשל"ח
 אברהם אופיר שמש, "הבושם 'אלגאליא' במקורות
 היהודיים", **מחקרי יהודה ושומרון יב (תשס"ג)**, עמ'
 256-243
- שמש, חומרי מרפא
 חומרי מרפא
 שמש, חומרי הבושם
- , **חומרי מרפא בספרות היהודית של ימי הביניים
 והעת החדשה: פרמקולוגיה, היסטוריה והלכה**, רמת-גן
 תשע"ג
 נח שפירא, "על חומרי הבושם מן החי במקורות
 העבריים", **הרופא העברי לב (1959)**, עמ' 161-153
- תכלאל משתא-שבזי (תכלאל כתיבת קדושים), ירושלים
 תשמ"ו
 תכלאל משתא

וסאיה אלוהין פליס יתחג און יבארך עליה סי לא קבלה ולא בעדיה און הו דאכל פי נוי אלבן
 ומא כון פבילה און יקדם עלי אמאוידיה ולא יתארים בה פאסמטוד ופאפין ואסבאה דאגאך
 פבארך קבל אכלה ובריהמנו הגנע ען אברכה בעדיה" ומא לים אפבול און יקדם עלי אמאוידיה
 אבהה מנהל אהמדי ואענב ואדבב ואחין רעב ויאבס וסאיר אפואכה און פס הי פדפדור ולא
 אמאוידיה און הקדים מעט אלבן פאגאב אברכה קבלהם ובעדיהם" וכדאך און כון לונגין
 מכהלפין מנהל אלפס ואענב יבארך עלי כל שי אברכה און הגב עליה קבלה ובעדיה.
 ואלו אכל ענב און המדי והלחה און כנהלחא און בוך וחשבאהה לטף מפירוד העץ פאבארך
 עלי אלב על העץ ועל פיי העץ ויהי הגנע ען אופר" ומן פדב אלמא מן גר ענטש פלא
 יתחג ברכה לא קבלה ולא בעדיה" וכל לונגין מכהלפין מעמולין מעט בעדיהם בעץ
 מנהל אנהמה וזמנאע אקטואע ואשבאההמון פבארך עלי אלאה והו אאכתי מעט כבוד
 יקול אחקל הו אאנב ולאופר פבולה לוי" כמנהל און יקול אחקל עשוי להביל כדי להתר
 טעם ולא הבאה ללאפר און בה פבארך עלי אעיקר ויפטור את הטובה" ועלי כל שי
 אס בודך שהכל יא" ואעלס און כל מן אכל לבן בר וכו כון יאבס פלא ערר מן
 כפולה ידים" אמא באקי אמאפולאה און כון פיהא רעובה פלהסבג פיהתחג גסל וזין
 כון אפ פלא יתחג גסל ואלהמאדי פלא התחג גסל לא קבל ולא בעדי"

הוה עק ויל כון

ברכות הבשמים
 כמא און חראס און ידיו סי
 חראס און פיהס במשמוס און יבארך קבלה פון כון אמשמוס מן אשטגאר כמנהל
 אעורי אנויב ואצנדיל וקאקטן ואמנעטכא ואורד ומא אורד ואבלסאון ושבהה פאברכה ב"א
 חמלה בולא עצי ב"שמים" וזון כון מן אעשטאב כאנגרס ומא יסבהה פאברכה ב"א
 חמלה בולא עשבי ב"שמים" וזון כון מן אהיואנאה כאלעפר ואזבאד ונחמה פאברכ ב"א
 חמלה בולא מעי ב"שמים" ויהן אכלסאון יבארך עליה ב"א חמלה בולא עמין ערב"
 וכל עיב מבלוט מן אמנאע כהירה פאברכה עליה בולא מעי ב"שמים" וכדאך עלי מן
 אשהל עליה ופיי פאברכה עליה בולא מעי ב"שמים" ואלהמאר אשויבה כאלפאון
 ואלהמאר ושבההס פאברכה עליהם ב"א חמלה פלהן יוה טוב פפירוח"
 ואעלס און
 אמשמוס

ברכות הבשמים ב"תכלאל קדמונים"

רשימת הכותבים

- ד"ר רוני באום**
ילדת רחובות, סיימה תואר שלישי בבית הספר למדעי היהדות באוניברסיטת תל־אביב, מנהלת את המוזיאון ההיסטורי בראשון לציון וחברת מועצת העיר רחובות.
- יעל בוצי**
בוגרת "תיכון המכללה למנהל תלם". עובדת בקבוצת עזריאלי כמתאמת מערכת ניהול נכסים. חובבת ספרות ושירה ובעיקר כותבת למגרה.
- ד"ר דני ברמעז**
היסטוריון. חיבר בין השאר את הספרים "מגולת תימן לח'רבת דוראן", "יקוב הדין את ההר", "כפר ללא תוחלת", "האמת הנעדרת – שארית הפליטה בתימן", "חיים ללא ילדות" ועוד.
- פרופ' יעל גילעת**
חוקרת ומרצה לתולדות האומנות ותרבות חזותית. בין ספריה: "צורפות בכור היתוך: אומנויות יהודי תימן והתהוותה של התרבות החזותית הלאומית בישראל 1882–1967" (2009), שזכה לפרס מרדכי איש־שולם מטעם מכון המחקר יד בן צבי; "דיוקן צרוף: חייו ויצירתו של האומן משה בן דוד מביחאן לכור ההיתוך בישראל" (2015).
- ד"ר בני גמליאלי**
סופר, מרצה, מורה דרך בארץ ובחו"ל, פרסם את ספרו "עורי דברי שיר" על שירת הנשים, פרי מחקר של עשר שנים באוניברסיטת חיפה. פרסם שבעה ספרי ילדים העוסקים במדעי הטבע ואיכות הסביבה. בימים אלה שוקד על כתיבת רומן אוטוביוגרפי "אימי תרנג'ה" המספר את סיפורה של קהילת דמת שבתימן.
- ד"ר קרסטין הינפלד**
פוסט־דוקטורנטית בעמיתי מרטין בובר במדעי הרוח והחברה באוניברסיטה העברית. פרסמה ספר על האימאם יחיא ויהודי צנעא ומספר מאמרים. מתעסקת באסלאם הזידי, ספרות הלכה אסלאמית (פקה), ד"מה ויהודי תימן.

סיים תואר שלישי במחלקה לתולדות ישראל באוניברסיטת בר אילן. עבודת המחקר עסקה בהתיישבות עולי תימן במספר שכונות בירושלים בשנים 1881–1948. מרצה במכללת אורות ישראל ומרכז קורס מורים חדשים. מחבר הספר "ירושלים של עולי תימן".

ד"ר דרור חובר

פרופסור (אמריטוס) לשירה העברית בימי הביניים בחוג לספרות עברית והשוואתית, אוניברסיטת חיפה; ראש החוג ללשון ולספרות העברית במכללה לחינוך 'אלקאסמי'; ועוד. זוכה "פרס ירושלים לחקר המורשת של קהילות ישראל", פרס בהט על ספרו "קירוב ודחייה: יחסי השירה העברית והשירה הערבית בימי הביניים" ועוד.

פרופ' יוסף יובל טובי

אב בית הדין הרבני האזורי בתל־אביב יפו. מחבר הספרים "איש ימיני" (ד כרכים), "בבת עינינו" (ה כרכים), "סדר האשמורת", "סדר ההושענות המבואר", "סדר הפזמונים לשמחת תורה" ועוד.

הרב אבירן יצחק הלוי

אוצרת בכירה אמריטה באגף לאומנות ותרבות יהודית במוזיאון ישראל. כיום יועצת אוצרותית ב"מרכז מורשת יהדות תימן וקהילות ישראל". פרסומיה מתמקדים בתרבות חומרית ומשלבים ניתוח של חפצים עם פרשנות תרבותית. זוכת פרס "אוצרת השנה" לשנת 2013 מטעם משרד התרבות והספורט, ופרס "שלום שבזל" לשנת 2015.

ד"ר אסתר מוצ'בסקי־שנפר

אמיר מימון, שגריר במשרד החוץ, בעל תואר שני במדיניות ציבורית, בוגר ומדריך במכללה לביטחון לאומי.

אמיר מימון

עו"ד בהכשרתו ובעיסוקו. בוגר תואר ראשון בהצטיינות בחוג למדעי המדינה באוניברסיטת תל־אביב, ובוגר תואר ראשון בהצטיינות במשפטים במרכז האקדמי למשפטים ברמת־גן. את התמחותו עשה במשרד המשפטים במחלקת הבג"צים. כתב את העבודה "סיפורם של תימני כנרת – פונקציונליזם חברתי או קולוניאליזם חברתי".

עו"ד גיל מנצור

- ד"ר אמנון מעבי**
 ד"ר לפילוסופיה בתחום תולדות ישראל מאוניברסיטת בר אילן. יליד ותושב מחנה־יהודה (פתח־תקווה). סא"ל במיל'. חוקר את עליית וקליטת יהודי תימן בארץ החל מתרמ"א והשתלבותם החברתית, החקלאית והביטחונית. פרסם שמונה ספרים ועשרות מאמרים. חתן פרס שבזי לשנת תשע"ז.
- טליה מרכוס**
 מחנכת, מדריכת כלות לחיי זוגיות ומנחה לנשיות בריאה. בוגרת תואר ראשון בחינוך (B.ed) במכללת ליפשיץ, התמחויות תנ"ך ותקשורת.
- פרופ' זהר עמר**
 חוקר במחלקה ללימודי ארץ ישראל וארכאולוגיה באוניברסיטת בראילן.
- ד"ר מנשה ענזי**
 מרצה מן המניין במחלקה להיסטוריה של עם ישראל באוניברסיטת בן־גוריון, ומופקד הקתדרה ע"ש משפחת רוזן למדעי היהדות. עוסק בתולדות היהודים בתימן, ביחסים בין יהודים למוסלמים וביהודים באוקיינוס ההודי. ספרו "הצנעאנים: יהודים במרחב מוסלמי, 1872–1950", אמור להתפרסם בהוצאת מרכז זלמן שזר.
- אברהם צובירי**
 איש חינוך והוראה, בוגר אוניברסיטת בראילן. גמלאי משרד החינוך לאחר ארבעים שנות הוראה. שימש כר"מ בישיבת בני עקיבא בנתניה וכי"ר המועצה הדתית כוכב יאיר. כותב שירה ופרוזה.
- אביגדור קהלני**
 סיים את שירתו הצבאי בדרגת תת־אלוף. בעל עיטור המופת ממלחמת ששת הימים, עיטור הגבורה ממלחמת יום הכיפורים ועיטור הנשיא על תרומתו למדינה. שימש בתפקידים ציבוריים בכירים. סייע במאמצים להעלאת שארית הפלטה מתימן. חיבר כמה ספרים, ביניהם: "עז 77", "דרך לוחם", "בכוח האמת", "מנהיגות במעגלי החיים".
- ד"ר עזריאל קמון (רילי)**
 מרצה וחוקר בענייני 100 שנות ציונות. פרסם שני ספרים כעמית מחקר ב"יד טבנקין": "הגשר הראשון – 1955–1995: עדותם של חניכים יהודים יוצאי אתיופיה מכפר־בתיה", "חבלי בראשית: התיישבות מושבית של יוצאי ארצות האסלאם בשנות החמישים של המאה העשרים". לאחרונה ראה אור ספרו "עלים כסופים ברוח – קיבוץ מגל ואני".